

Prihodnost vidim v skrbi za boljše počutje ljudi

Intervju s Špelo Leskovic

Zasnova in priprava pogovora: skupina Ženske v arhitekturi, ZAPS

Špela Leskovic (1976) je leta 1999 diplomirala na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Z Alešem Košakom, življenjskim in poslovnim partnerjem, vodi arhitekturni biro AKSL arhitekti, ki ima pisarni na Dunaju in v Ljubljani. Delujeta na področju arhitekture in notranje opreme. Svoje delo predstavljata v revijah in na razstavah v Sloveniji (DAL, DESSA, HAM, SEM) in v tujini (HDA, Gradec; Architektur Centrum Hamburg, MSU Beograd, Zira Beograd, Muzej oblikovanja Holon, Tel Aviv ...); med drugim sta bila leta 2008 nominirana za Plečnikovo nagrado, v letih 2009 in 2010 pa za nagrado Contract Annual Interiors Award (za najboljši interier), leta 2015 in 2021 sta prejela nacionalno nagrado za najboljši interier Big See. Projekt hotela Grand Koper je lansko leto prejel nacionalno nagrado za najboljši javni interier leta 2021. Špela je predavala na Fakulteti za arhitekturo v Innsbrucku, na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani, na Fakulteti za dizajn, na Naravoslovnotehniški fakulteti (Oddelek za tekstilstvo, grafiko in oblikovanje) v Ljubljani, na Fakulteti za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru, na arhitekturni konferenci BLOK v Beogradu, na sejmu Design District v Rovinju ter v Zagrebu. Leta 2015 je na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani pridobila naziv asistentke. Udeležuje se tudi v pisanih medijih, leta 2006 je sodelovala v uredniškem timu, ki je pod vodstvom Andreja Hrauskyja vzpostavil bazo slovenske arhitekture na platformi Nextroom. Med letoma 2010 in 2011 je bila urednica za področje arhitekture pri reviji Ambient. Do leta 2020 je pisala o oblikovanju in interierjih za revijo Hiše. Leta 2014 je bila mentorica semestralne delavnice »Prenova s tekstilom v notranjosti« na NTF. Leta 2014 je sodelovala v kabinetu prof. Jurija Sadarja na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani (projekt »Le-seni vrtec«), leta 2015 pa je bila tehnična asistentka prof. Stefana de Martina na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Innsbrucku, in sicer pri projektu »Uni Kampus«. Po selitvi na Dunaj leta 2016 je tam ustanovila biro in začela intenzivno sodelovati na projektih prenove hotelskih interierjev. AKSL je v zadnjih letih tako ustvaril številne hotelske interierje, tako doma kot po svetu v sklopu svojega biroja ali kot sodelovanja na projektih z drugimi arhitekturnimi biroji. Trenutno živi in dela na Dunaju v Avstriji.

© Matej Fisher

Z Alešem Košakom sta že kmalu po diplomi ustanovila svoj biro in predstavila prve realizacije. Kako velik je vaju biro danes?

Biro AKSL arhitekti sva z Alešem Košakom ustanovila leta 2000. Vse do danes pod njegovim okriljem deluje 4–6 arhitektov, pa tudi vabljeni sodelavci (glede na potrebe pri projektih). Projekti, ki jih snujemo, so večinoma interierski, specializirani smo za interierje hotelov, restavracij, trgovin, spa-jev, delamo pa tudi enodružinske hiše in druge arhitekturne projekte. Zadnjih deset let delujem kot vodja biroja, dejavna sem tudi kot predavateljica ter sodelujem z več arhitekturnimi in oblikovalskimi revijami.

Kakšna je dinamika dela v vaju biroju?

Upam si verjeti, da je dinamika dela sproščena in da znotraj biroja vsak spozna in odgovorno sprejme svoje odgovornosti in naloge. Verjamem v delitev dela, ki krepí posameznikova močnejša področja, zato nimamo strogo začrtanih delovnih imen oz. funkcij, kot so na primer oblikovalec, tehnični risar, vodja projektov, administrator, PR-strokovnjak ... Sčasoma se je vse to porazdelilo med vse nas in vsak prevzame področje, na katerem se čuti bolj usposobljenega.

Kaj pa odnosi znotraj biroja in navzven? Kakšna je ta dinamika?

Pri projektih vedno delujemo odprto, poleg ekipe znotraj biroja se nam po potrebi vedno pridružujejo zunanji sodelavci. Z leti smo si okrog sebe nabrali zanesljive in izkušene izvajalce, s katerimi že daljše obdobje sodelujemo pri projektih, vedno pa imamo vrata odprta tudi za nove. Ker smo biro, ki deluje na dveh lokacijah, v Ljubljani in na Dunaju, so naši naročniki po navadi svetovljanske narave in jim dinamika z veliko dela na daljavo, prek

Stanovanje Neuner, AKSL arhitekti

© Giuliano Koren

Hotel Grand Koper, AKSL arhitekti

© Janez Marolt

»Razumevanje arhitekture namreč raste s posameznikovim zavedanjem vloge znotraj družbe, z zavedanjem lastnih potreb in vrednot.«

online sestankov, ne dela težav. Po navadi imajo tudi sami tako vrsto dela in se zato s tem lažje poistovetijo.

Ukvarjate se predvsem z interierjem ...

V zadnjih letih smo se specializirali za hotelske interierje, pa tudi pred tem smo že bili orientirani na interierje restavracij, barov, trgovin in na zasebne bivalne interierje. Prav tako delujemo na področju enodružinskih hiš in prenov, še posebej če so ti projekti v tesni povezavi z interierjem.

Izdelali ste lepo število odličnih, lahko bi rekli kulturnih interierjev.

Od kod jemljete navdih?

Navdiha ne najdem le na enem mestu, je skupek vtisov, ki jih dobim v naravi, v knjigah, v muzejih, na potovanjih in ob spoznavanju zanimivih ljudi. Vse to me bogati in mi daje nove perspektive, ki vplivajo na moje delo in moje odločitve.

Kako pojmujeate ustvarjalnost?

Ustvarjalnost je priložnost za prestopanje okvirov, ki odpira oči marsikomu, ki tega ne zmore. Je ustvarjanje novega znotraj realnosti in potiskanje meja, ki si jih vsak dan zastavljamo kot svoje omejitve. Ustvarjanje je sproščanje duha in skrb za naše ravnesje.

Kakšna je za vas vloga arhitekture? In kaj vam pomeni?

Všeč mi je razmišljanje, ki ga imajo o arhitekturi in oblikovanju severnjaki. Zanje se izobraževanje o kakovostni arhitekturi in oblikovanju začne že z vstopom v vrtec in jih spremlja ves čas. Impulze kakovostne bivalne arhitekture in interierja nezavedno sprejemajo že majhni otroci, to postane del vsakdana, in nekaj normalnega je, da je to pomemben vidik v življenju vsakega od njih. Dobra in lepa arhitektura je gradnik mojega fizičnega in vizualnega okolja, vpliva na moje udobje in počutje. Je izjemno pomemben faktor, ki vpliva na kakovost mojega življenja, ker pa je interier tudi moja ljubezen, me veseli, daje mi možnost za ustvarjanje in me izpolnjuje. Vedenje in ozaveščanje o arhitekturi bi moralo biti vključeno v družbo že veliko prej, kot pri nas dejansko je. O njej ne bi smeli poučevati le tistih, ki izkažejo zanimanje z vpisom na fakulteto za arhitekturo. V arhitekturi je zelo pomembna vloga javnosti, za to pa je seveda neizpodbitno pomembno, da je ta javnost z arhitekturo, njeno vlogo, pomembnostjo, estetiko ..., tudi rasla od malih nog. Razumevanje arhitekture namreč raste s posameznikovim zavedanjem vloge lastne znotraj družbe, z zavedanjem lastnih potreb in vrednot. Če se to zgodi prepozno, je tudi pričakovati čudeže nerealno.

Prihodnost arhitekture vidim v skrbi za boljše počutje ljudi. V času, v katerem smo, se arhitektura prilagaja okoljskim spremembam in poskuša ustvarjati boljše in vzdržnejše pogoje za življenje.

Pa menite, da se ljudje znotraj širše javnosti dovolj zavedajo pomena arhitekture za njihovo življenje? Zdi se, da se vedno znova srečujemo z nespoštovanjem arhitekturnega poklica.

Nespoštovanje arhitekturnega poklica je posledica nezadostnega vedenja o njem. Zato veliko vlogo pripisujem izobraževanju o arhitekturi že od malih nog, s tem pa ne mislim le na izobraževalne ustanove, začne se lahko že z izbiro igrice, začne se že pri starših.

Kako vidite vlogo žensk v arhitekturi?

To vprašanje me kot žensko zasleduje že leta in me tu in tam ujame na kakšnem vogalu. Sprašujem se, ali se morajo z vprašanjem svoje vloge v arhitekturi v enaki meri ukvarjati tudi moški. Verjamem, da imamo, če govorimo o arhitekturi, oboji enako vlogo: odgovorno in kreativno reševati probleme, in to tako, da rešitev poleg novoustvarjene arhitekture ali interierja zadosti vsaj še dvema kriterijema: da pripomore k zviševanju nivoja bivanja (v to seveda spada tudi estetska komponenta) in da ne ustvari dodatne obremenitve za okolje.

Imate tudi družino. Kakšne so vaše izkušnje pri usklajevanju dela in družine, materinstva?

Moje vloge so enake kot vloge ostalih prijateljev/prijateljic s službo in družino. Partnerski odnos in delitev vlog doma sta stvar medsebojnega dogovora med partnerjema, prav tako sprejemanje vloge in položaja v službi. Če govorim iz svojih izkušenj (20 let poklicne poti in 15 let vloge mame dvema hčerama), se nisem nikoli počutila ujete v položaju, ki mi ne bi ustrežal. Bolje rečeno, če sem se, sem vedela, da ga lahko spremenim, in sem to verjetno tudi naredila, če je do tega prišlo.

Kaj vam pomeni poklic, ki ga opravljate?

Vesela sem, da sem dovolj hitro našla pot, ki mi je pomagala razvijati moje interese, da sem se lahko pravilno odločila za študij arhitekture, ki mi je dal dovolj znanja, da sedaj delujem na področju interierja, kar mi ne pomeni službe, temveč je način življenja. Vesela sem, da lahko s svojim delom razveselim ljudi ali jim pomagam pri izboljšanju bivalnega okolja, da jim včasih odprem oči v še nepoznano ali jim vlijem pogum za prestop okvirov, ki so jih navajeni še od doma.

»Če včasih bežim, ne bežim pred delom, ki ga neizmerno rada opravljam, temveč pred stresom in načinom življenja, ki nam ga narekuje družba.«

Kaj vam prinaša zadoščenje?

Zadnja leta mi zadoščenje v poklicu pomeni mir, da lahko delam stvari, ki me veselijo, bogatijo in za katere vem, da lahko komu koristijo. Prepoznavnost, nagrade in objave pridejo potem, ko je delo dobro opravljeno. Plačilo je v Sloveniji še vedno problematična tema, ki je po mojem mnenju povezana s spoštovanjem javnosti do poklica, ki ga opravljamo, in do znanja, ki ga nosimo in podajamo, ter z zavedanjem o teži rešitev, ki jih lahko ponudimo. Kakovostna izvedba pa je velikokrat odvisna od gospodarstva, stanja na trgu in ozaveščenosti naročnikov.

Ste kdaj razmišljali, da bi poklic arhitektke opustili?

Vsak od nas pride do točke, ko ima vsega dovolj, ko bi, kot pravimo, »spokal kufre« in šel ležat pod palmo. Sama vem, da bi tudi na tistem rajskem otoku poskušala svoj bungalov na kolih urediti po svoje in da bi po nekaj večerih sedenja na plaži z domačini že snovali nov beach bar. Tako da – če včasih bežim, ne bežim pred delom, ki ga neizmerno rada opravljam, temveč pred stresom in načinom življenja, ki nam ga narekuje družba.

Imate morda nasvet za mlade arhitektke, ki šele vstopajo v svet arhitekturnega poklica?

Moj nasvet ženskam nasploh je, naj v ta poklic ne vstopajo z občutkom, da nosijo nalepko »ženska v arhitekturi«. S tem dajemo novi generaciji možnost ustvarjanja navideznega razkola med spoloma. Danes, že več kot sto let po pridobitvi volilne pravice žensk, ko ženske na fakultetah niso več redkost in ko delež žensk v arhitekturnem poklicu v nekaterih državah presega 50 odstotkov, bi bilo bolje poudarjati ravno primer področja, ki je v sto in več letih te razlike uspešno odpravilo.

Sama sem imela možnost kot arhitektka in kot mama živeti in delovati tako v Sloveniji kot tudi v Avstriji, in lahko rečem, da bi Slovenija lahko v marsičem delovala kot primer države, kjer so te razlike odpravljene. V Avstriji je delovnik občutno daljši. Razumevanja za družinsko življenje v tem poklicu ni. Za enako delo v biroju bo ženska plačana manj kot moški. Prikrasani so tudi moški, za katere ni razumevanja, če ob rojstvu otroka želijo vzeti očetovski dopust, če želijo vzeti bolniško, ko otrok zbolí, saj naj bi bila to domena ženske. Zato se veliko mladih žensk zapodi v poklic arhitektke, kjer v želji po tem, da bi lahko imele družino in otroke, delajo nadure in se izčrpavajo, nato pa, predvsem tiste, ki ne živijo v večjih mestih, ostajajo z otroki doma do njihovega 12. leta, in seveda je potem, ko se želijo ponovno vrniti v poklic, ta pot zelo težka.

Stanje pri nas je torej v primerjavi s tujino – zahodnim svetom oz. vsaj Avstrijo – dobro. Ženske v našem poklicu se počutimo enakopravne in cenjene. Ali se vam kljub temu morda porodi kakšna misel o podpori, ki bi jo morala stroka zagotavljati ženskam?

Stroka bi morala odpraviti pomisleke o delitvi arhitektov na »ženske v arhitekturi« in arhitektke. S tem podzavestno ustvarja (četudi neobstoječo) razliko; to na podzavestni ravni ustvarja večji pritisk na ženske v tem poklicu, saj dobijo vtis, da se morajo za svojo uveljavitev in ohranitev položaja potruditi dvakrat bolj kot moški kolegi; to povzroča nezdravo konkurenco med spoloma in na podzavestni ravni moškim daje občutek superiornosti ali krivde. Vem, da je marsikateremu moškemu kolegu takšno prikazovanje odnosov v našem poklicu neprijetno. Obstaja veliko mešanih kolektivov, ki so uspešni in ki ne izpostavljajo nikogar, vendar delujejo kot celota, ki bi pogrešala prav vsak svoj del.

Vsekakor sem za to, da stroka še vedno nadzoruje uravnoteženo delovanje obeh spolov, in kot sem rekla, izpostavi Slovenijo kot primer dobre prakse. Seveda vem, da je to le moje videnje, je osebno in ni plod anket

© Janez Marolt

Nama Ljubljana, AKSL arhitekti

ali raziskav. Verjetno pa je k njemu pripomoglo to, da sem imela možnost kot arhitektka delovati doma in drugje po svetu, k njemu so pripomogle moje izkušnje, pridobljene z moškimi kolegi v tem poklicu, in ne nazadnje je nekaj odvisno tudi od značaja posameznika.

Kaj pa spodbuda? Ali pri nas obstaja potreba po spodbudah, kot so na primer posebne nagrade za ženske?

Nagrade so kot spodbuda vedno potrebne. Všeč mi je tudi, da stroka skrbi za to, da kakovostna dela žensk, ki v preteklosti niso dobile prave priložnosti, da bi bile predstavljene, sedaj to možnost dobijo. Veliko bolj smiselne pa se mi zdijo nagrade, poimenovane kot nagrade za mlade arhitektke, nagrade za posebne dosežke, nagrade za ozaveščeno arhitekturo ..., kot pa nagrade, ki se delijo na »ženske« in »ostale« nagrade.

Se vam morda za konec porodi kakšna zanimiva misel, prigoda, povezana z našo tematiko?

Leta 2013 so me v sklopu arhitekturne konference BLOK v Beogradu povabili na okroglo mizo Ženske v arhitekturi. Na njej so sodelovale uspešne srbske arhitektke, ki delujejo vsaka na svojem področju, nekatere so profesorice, nekatere vodje svojih birojev, ali pa novinarke, ki pišejo o arhitekturi ... Govorile so o svojih izkušnjah in boju za uveljavitev znotraj birojev, za priznanje, govorile so o obremenjenosti z delom znotraj družine, s skrbjo za otroke, ki je večinoma padla nanje ... Ko so za mnenje vprašale mene, sem jim povedala o svojih izkušnjah, ki na srečo niso bile take, povedala sem jim o enakopravni delitvi dela tako znotraj biroja kot tudi doma, o svojih vtisih o položaju ženske v Sloveniji, ki niso bili tako »črni«. Močno sem si želela stopiti na njihovo stran v boju proti položaju, v katerem so se znašle, a vendar sem morala povedati, da je mogoče tudi drugače. Ne vem, ali so bile zadovoljne z odločitvijo, da so me povabile na okroglo mizo, se mi je pa po dogodku prišel osebno zahvalit mlad srbski arhitekt, ki je rekel, da si mladi moški v tem poklicu situacijo želijo spremeniti in da se mi zahvaljuje, da sem povedala tudi svojo zgodbo.